

Učiteljski tovariš

Stanovsko politično glasilo J. U. U. — sekcije za dravsko banovino v Ljubljani

Mesečna priloga »Prosveta«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Franškanska ulica 61. Rokopisov ne vračamo. Nefrankiranih pisem ne sprejemamo. Izhaja vsak četrtek. Naročnina letno 60 Din za inozemstvo 80 Din. Člani sekcije J. U. U. plačajo list v žlantarino. Oglasi po ceniku in dogovoru, davke posebe. Polt. ček. rač. 11.153. Telefon 3112

Kulturno delo učiteljstva in načela stanovske organizacije

»Moralna moč naših zahtev mora sloneti na soglasnosti z občanarodnimi interesi, ki nam morajo biti vedno najvišji zakon.

Ta načela veljajo tudi za delo izven šole, za vse javno udeleževanje učiteljstva med narodom. Vedno se moramo zavedati, da smo učitelji vsega in ne samo enega dela naroda. Biti moramo stan, ki spaja, in ne stan, ki razdvaja narod. Deliti hočemo vedno usodo z narodom.«

(Iz deklaracije o smeri stanovske politike Jugoslovenskega učiteljskega združenja.)

Iz teh stavkov naše organizacijske deklaracije, sprejete na glavni skupščini v Sarajevu l. 1935., izhaja poleg absolutne depolitizacije našega stanovskega združenja tudi neka omejitev učiteljstva v njegovem političnem izvenšolskem delu, in to kljub nekemu drugemu odstavku gori imenovane deklaracije, ki pušča v pogledu političnih in državljanjskih pravic članstvu svobodo opredeljenja in dela izven organizacije. Sicer omejuje to svobodo že naslednji stavek, da mora biti tudi to delo v skladu s skupnimi interesi stanu, toda ta omejitev učitelja ne zadeva pretežno, ker si je v praksi skoroda nemožne predstavljanje, da bi se hotel učitelj svobodno opredeliti za sodelovanje pri političnih akcijah, naperjenih proti skupnim interesom učiteljskega stanu.

Določba v spredaj citiranem odstavku o soglasnosti našega javnega udeleževanja z občanarodnimi interesi, v smislu katere moramo biti stan, ki spaja, in ne stan, ki razdvaja, nalaga deklaracija članstvu še nadaljnje važne in dalekosežne omejitve v njegovih državljanjskih pravicah.

Osebo sem mnenja, da sega deklaracija s tem svojim predpisom, če naj se razume dobrosedno, predaleč v državljanjske pravice članov Jugoslovenskega učiteljskega združenja. To velja zlasti za sedanje koalicijske razmere, ko nima posameznik učiteljskega stanja, izbirati in spovati stanovskih organizacij po lastni politični in kulturni usmerjenosti, marveč mu je z uradniškim zakonom predpisana edino obstoječa integralna stanovska organizacija, analogno z državami, ki so vpeljale korporativni sistem v svoje koalicijsko pravo.

Perhorezirati delo, »ki razdvaja«, pomeni, strogo vzeto, vzdržati se v bistvu dela v vsaki politični stranki. Sicer res ni nujno, da bi morale biti politične grupacije medsebojno v vsakem oziru oddvojenega mišljenja, res pa je, da hodijo pri realizaciji svojega programa vsaka stranka svoja posebna taktična pota in da so prav taktične razlike danes ta dan mnogo težje kot nekdanj, dočim se sicer v pogledih na končni cilj političnega stremjenja opaža neka težnja po sintezi vsaj po dveh nasprotujočih si potih.

Ne glede na to, da so »občanarodni interesi« zelo problematična kategorija v kulturnem življenju modernih narodov, in bi bilo zato nujno potrebno jih konkretizirati, ostaja dejstvo, da politične stranke narod razdvajajo, trgajo njegovo homogenost in zanašajo vanj elemente svoje politične miselnosti. Varovati se pa moramo pred absolutnim odklanjanjem takega »razdvajanja«, ker ne smemo pozabiti sociološkega zakona, da sloni ves kulturni napredek prav na taki diferenciaciji vsega gospodarskega, kulturnega in političnega dela. Kjer se ne krešejo »uma svetli mečie«, zapade vse življenje neplodnemu mrtvilu, kateremu neizogibno sledi degeneracija vseh življenjskih sil naroda. Kulturne pobude izvirajo iz svetovnih in življenjskih nazorov, ne pa iz nekih meglenih totalitarnih gledišč, ki slone stvarno na nejasnih kompromisih, osebno in taktično pa na duhovni samoodpovedi, ki išče v mesijanstvu voditeljev svoje najvišje merilo in zadnje zatočišče.

Kljub pravilnemu spoznanju, da je duhovna in z njo združena politična diferenciacija mati vsega napredka; ter kljub upravičeni zahtevi po neokrajnejih državljanjskih pravicah vsakega posameznega člana unitarističnih stanovskih organizacij, ne smemo zanikati pravilnosti trditve naše deklaracije, da smo učitelji vsega in ne samo enega dela naroda. Ta zavest nalaga vsakemu učitelju svobodno in prostovoljno samoomejitev v njegovem kulturnem delu med narodom.

In prav danes je postala ta omejitev skoroda kategorični imperativ. Kvarne razpoke ogražajo pred našimi očmi temelje celokupne kulturne stavbe našega naroda, težka kriza grize na življenjskih koreninah slovenskega ljudstva. Resnično: ne živimo v časih, da bi smeli ignorirati skupne življenjske težnje naših širokih delovnih slojev ter pospeševati s svojim delom momente, ki jih ločujejo.

Ko se bori naše gospodarstvo za svoj obstanek ter išče novih poti in oblik v svoji življenjski samoobrabi, ko tudi naše elementarno šolstvo ne more korakati z duhom in potrebami novega časa, bi moral vsak učitelj vedeti, kje je njegovo mesto. Tovariši!

Proračun prosvetnega ministristva

Ekspoze prosvetnega ministra g. Dobrivoja Stošovića

Tretina zvišanega proračuna namenjeno za napredovanje.

Ekspoze prosvetnega ministra g. Dobrivoja Stošovića, ki ga je podal pred skupščinskimi odborom se je glasil približno sledeče: Predlog proračuna za leto 1937/38. izkazuje izdatke za ustanove in agende prosvetnega ministristva 1.054.256.490 din, kar pomenja skoraj desetino skupnih državnih izdatkov, predvidenih za isto proračunsko leto, in za 21.224.256 din ali 2,05 % več nego v letu 1936/37. Takoj je treba poudariti, da je v tem skupnem znesku vsebovan tudi izdelek 184 milijonov 242.000 din, ali 17 %, namenjen za izplačilo pokojnin osebjem prosvetnega ministristva. Za potrebe, združene s stvarnim delom prosvetnega ministristva, se predvideva torej izdelek 870.014.498 din, ali za 32 milijonov 52.083 din, t. j. 3,8 % več nego v proračunu v letu 1936/37.

Redni izdatki so napram izrednim v razmerju 30 : 1, a krediti za osebne izdatke znašajo 91,4 % skupnega proračuna prosvetnega ministristva.

Izdatki so razvrščeni v 7. skupini.

Po svojem namenu se vsi redni in izredni izdatki lahko razvrstijo v 7 skupin, od katerih vsaka posamezna ustreza eni panogi prosvetnega dela. Po znesku in procentu, s katerim participirajo te posamezne skupine v proračunu prosvetnega ministristva, se postavljajo sledeči vrstni red:

1. osnovno šolstvo in narodno prosvetovanje, skupno z učiteljskimi šolami, ki morajo, dasiravno indirektno, služiti smotrom osnovnega šolstva 537.169.671 din, t. j. 61,7 %;
2. srednje šole in meščansko šolstvo 159 milijonov 30.755 din, t. j. 18 %;
3. univerze in ostale visoke šole, kakor tudi ostale ustanove, namenjene znanstvenemu delu, 89.944.070 din, t. j. 10,3 %;
4. državne tiskarne v Beogradu in Sarajevu 24.904.372 din, t. j. 2,3 %;
5. umetniške šole in ustanove 21.345.145 dinarjev, t. j. 2,4 %;
6. verske šole in subvencije, namenjene vzdrževanju verskih šol, 16.853.183 din, t. j. 1,9 %;
7. prosvetna administracija in vse ostale agende ministristva prosvete 17.772.347 din, to je 2 %.

Več nego tri petine proračuna prosvete za narodno izobraževanje.

Iz tega pregleda o razdelitvi kreditov na posamezne potrebe se lahko prepričate, da se je pri sestavljanju predloga proračuna za leto 1937/38. dovolj računalo z važnostjo posameznih panog prosvetnega dela. Več nego tri petine celotnega proračuna je namenjena osnovnemu šolstvu in narodnemu izobraževanju, a v koliko je to upravičeno, dokazujejo najbolj dejstva, da bi bilo v nekaterih banovinah treba sedanje število osnovnih šol dopolniti, da bi se mogla vsem za šolo dozorlim otrokom nuditi možnost obiskovanja osnovne šole.

Morda se bo od katere strani zamerilo, ker je za srednje in meščanske šole določena skoraj petina celokupnega proračuna. Ta izdelek je brez dvoma dovolj visok in bi ga bilo treba reducirati v korist osnovne šole, ampak upoštevati se morajo današnje prilike. Sedanje gospodarsko stanje ne more nuditi za poselitve takemu številu naraščajočega nego v normalnih gospodarskih razmerah. Po obstoječih zakonskih predpisih se od začetnika za praktične poklice zahteva več predizobrazbe, nego jo daje osnovna šola. Zato se pride do prepričanja, da se vedno večjega pritoka otrok v srednje in meščanske šole ne more zaustaviti, ne da bi se dovedlo starše v nepriklj, in veliko število otrok — posebno meščanskih — prepuščilo ulici.

Po svoji višini prihajajo kot tretji po vrsti, izdatki za visoke šole in ostale znanstvene ustanove, ki zahtevajo nekoliko več nego desetino proračuna ministristva prosvete, medtem ko stoje na četrtem mestu izdatki za umetnost sploh. Ti so zmanjšani na 2,4 % proračuna.

S formalne strani kaže predlog proračuna gotove spremembe napram proračunu za leto 1936/37., ker se je pokazala potreba, da se gotovi krediti prenesejo na drugo postavko, odnosno da se tako gurirajo, da se brez težkoč lahko takoj konstatira višina izdatkov za posamezne prosvetne panoge in ustanove.

Kredit za stroške nadzorovalnih organov osnovnih šol v znesku 1.250.000 din je prenesen iz poglavja »Ministristvo« v poglavje »Osnovnošolski pouk«, kjer se nahajajo tudi vsi ostali izdatki za osnovno šolstvo.

Brez vsakih utvar: čaka nas težako delo postavljanja temeljev novi kulturni zgradbi. Za to delo se pa mora najti nevtralna baza, ker bi se sicer vsi dobrohotni javni delavci medsebojno paralizirali.

VSEBINA:

Kulturno delo učiteljstva in načela stanovske organizacije.

Proračun prosvetnega ministristva. Obrtnik ali umetnik? Počastitev spomina Antona Hrena. Zadoščenje za grde žalitve učiteljstva. Smisel stanovske organizacije. Učiteljski pokret. (Začetniške težave in bridkosti. — Iz vodstva »Učiteljskega pokreta«.)
† Franju Lahu.

LISTEK: Preglednik. — Izgubljena mladost. Splošne vesti. — Osebnost zadeve. — Kaj vse pišejo o učiteljstvu, šoli, prosveti in JUU. — Učiteljski pravnik. — Naša gospodarska organizacija. — Stanovska organizacija JUU. — Novosti na knjižnem trgu.

na za vzdrževanje teh šol in tečajev kredit 2.220.000 din, t. j. za 1.000.000 din več nego v 1936/37. letu. Prav tako je z ozirom na veliko potrebo mnogih širokomašnih občin, ki jim je treba pomagati pri zidanju novih šolskih zgradb, povzročeno v to svrhu določen kredit od 2.000.000 din na 3.000.000 din.

Kjerkoli je bilo mogoče, je bila višina letošnjega proračuna znižana na najnižjo stopnjo, ki jo dopuščajo interesi posameznih ustanov. Zvišanje posameznih kreditov se je dopustilo samo v onih primerih, kjer je to imperativno zahtevala resnična potreba, ali kjer je posameznim panogam prosvetnega dela, kakor n. pr. širjenju narodne prosvete z otvortvijo novih osnovnih šol in razredov in z intenzivnejšo akcijo potom gospodinskih šol, potrebno, z višjimi denarnimi sredstvi nuditi večji polet in zagotoviti vidnejši uspeh.

Razprava o prosvetnem proračunu.

Po ekspoziciji ministra g. Stošovića se je začela razprava o proračunu prosvetnega ministristva. Prvi govornik je bil g. Nikola Kabin, ki je trdil, da se osnovnemu šolstvu ne posveča zadostna pažnja. Na osnovi podatkov je trdil, da nismo zgradili zadostnega števila osnovnih šol. Zaradi tega vlada prenatrpanost v naših šolah. Število učencev se je povečalo od 1918. leta do danes od 638.870 na 1.374.000 v 1935/36. letu. V tem razdobju se je število učencev podvojilo, a število šol se je povečalo od 5610 na 8490, torej vsega samo za 50 %. Potrebnihi je več osnovnih šol in večje število učiteljev. V pogledu gimnazij smatra, da bi bilo treba zaustaviti velik dotok dijaštva v gimnazije in jih navajati v strokovne šole. Število učiteljstva v strokovnih šolah bi bilo treba zvišati. Zahteva stalnost učiteljstva, kakor je bila predvidena tudi v predvojni Srbiji 1904. leta. Potrebno je, da se reformirajo pogoji za pridobivanje V. skupine in da se dajo popolne doklade poročenim učiteljem.

Za gospodom Kabinom je govoril narodni poslanec Peter Bogavac, ki je zahteval da se v vprašanju periodičnih povišic učiteljstva izdela potrebna rangna lista, da bi se odstranilo vsako zapostavljanje.

Narodni poslanec g. Z. Milanović pravi, da število proračuna za osnovno šolstvo niso zadostne, posebno so prenizki krediti za zidanje novih osnovnih šol in za gospodinske šole. Meščanske šole so zelo potrebne prav zaradi našega kmetskega ljudstva, ki ne more dati svojih otrok v gimnazije.

Za g. Milanovićem je govoril g. Mita Dimitrijević, ki se je še posebej zadržal pri šolskih razmerah v južni Srbiji in je poudarjal potrebo učiteljstva za južno Srbijo. Po njegovem mišljenju bi se moral proračun ministristva prosvete še povečati, ker so potrebe velike.

Popoldnevna seja.

Gospod dr. Kosić je govoril predvsem o razmerah na naših univerzah.

Za g. dr. Kosićem je govoril g. Prekoršek. On se je dotaknil učiteljskih premeštitev po službeni potrebi. Kritiziral je prakso v prosvetni politiki, da se šol. upravitelji razrešujejo z upraviteljske dolžnosti in ostanejo na isti šoli kot učitelji, kar je kvarno za avtoriteto šole. Nazadnje je poudarjal, da je v dravski banovini še 790 brezposelnih učit. abiturientov.

Za g. Prekorškom je govoril dr. Časlav Nikitović, ki se je dotaknil predvsem prosvetnih razmer v Južni Srbiji ter je poudaril, da je nujno potrebno otvarjanje novih razredov in novih šol. Zahteva, da bi se morala učiteljska šola v Skoplju povečati, da bi mogla sprejemati večje število učencev nego doslej, da bi se na ta način mogla mladina iz južne Srbije pripravljati za učiteljski stan. Predlaga, da se da g. ministru prosvete pooblastilo, da sme postaviti po 1. aprilu 1200 novih učiteljev.

Govorilo je še nekaj poslancev, nakar je bil proračun prosvetnega ministristva sprejet.